

JDI!

**VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE
OTAKARA HUSÁKA**

KNIHA III.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE PAMĚTI
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

JDI!

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE OTAKARA HUSÁKA

KNIHA III.

JDI!

VZPOMÍNKY LEGIONÁŘE OTAKARA HUSÁKA

KNIHA III.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Československá obec legionářská, 2021

Photos © Fotoarchiv VHÚ-VHA Praha, sbírka ČsOL, sbírka Jiřího Charfreitaga,
sbírka Západočeského muzea v Plzni – oddělení novějších dějin, 2021

Czech edition © Československá obec legionářská, Nakladatelství Epoque, Praha 2021

ISBN 978-80-87919-85-9 (Československá obec legionářská)

ISBN 978-80-278-0018-6 (Nakladatelství Epoque)

Památce matky a otce a těm, kteří pohár mého života naplnili štěstím až do kraje –
své ženě Libuši, dcerce Elišce a naší babičce

Táta

„JDI,“

řekl otec –

kolikrát v životě jak kámen dopadlo až na dno mého svědomí: „J D I!“

a já poslechl.

OBSAH

- Část třetí: Občan slouží budování armády (2. díl) — 11
- Mé plány do života a jak to dopadlo — 12
  - Legie v Rusku, na Sibíři a doma. Masaryk a Štefánik v Rusku — 19
  - Kaleidoskop prvních let republiky — 151
  - První úřednická vláda — 172
  - Doba improvisace končí – branný zákon — 190
  - V Ministerstvu národní obrany — 199
  - Branný a rozpočtový výbor — 241
- Příloha: Otakar Husák a veteránské organizace — 309
- Nezávislá jednota československých legionářů — 311
  - Kruh starodružiníků — 319
  - Kruh francouzských legionářů — 325
  - Mezinárodní federace starých bojovníků (FIDAC) — 340
- Poznámka editora — 347

Vážení čtenáři,

po menší odmlce se vracíme k rozsáhlým pamětem generála Otakara Husáka. V letech 2014-2020 realizovala Československá obec legionářská rozsáhlý projekt Legie 100, v rámci kterého také došlo k vydání celkem 13 svazků pamětí našich legionářů z období první světové války. Jednotlivé tituly jsme se snažili načasovat tak, aby jejich vydání korespondovalo s důležitými milníky v boji za naši samostatnost. Ostatně i první dva svazky Husákových pamětí byly takto připraveny – první díl vyšel u příležitosti sta let památné bitvy u Zborova, druhý u příležitosti přísahy čs. legie ve Francii v červnu 1918. A to, že další díl vychází v roce 2021, také není náhodou. Je to totiž rok, kdy si Československá obec legionářská připomíná sto let své existence. Ačkoliv Otakar Husák nikdy nebyl jejím členem, ve veteránském hnutí byl výraznou osobností a pro udržení odkazu legií vykonal mnoho záslužné práce. O této jeho činnosti se můžete dozvědět právě v příloze tohoto svazku.

V roce 2021 ale také uplyne sto let od ukončení jeho činnosti na postu ministra národní obrany. A právě tomu jsou věnovány poslední dva díly jeho pamětí. Autor se zde věnuje problematice organizace a budování armády ve stínu poválečných antimilitaristických nálad, národnostních problémů a politického soupeření podobného tomu, které známe dnes. Tyto části jeho pamětí se tak sice nečtou úplně lehce, jsou ale obrovským zdrojem informací k počátkům naší republiky. Zejména o výstavbě armády, která celé meziválečné období stála na základech, na jejichž vybudování se on převelikou měrou podílel. Vše je opět doplněno jeho postřehy

a osobními zážitky. Při pročitání textu si tak uvědomíme, že Otakar Husák patří k neprávem opomíjeným osobnostem, které stály na začátku budování našeho státu. Doufáme, že mnoho nových informací si zde najdou i naši čtenáři.

Projekt Legie 100 již skončil, naše Edice pamětí si však za oněch šest let našla řadu příznivců a bude pokračovat i nadále. Bude také rozšířena o vzpomínky pamětníků druhé světové války a novodobých válečných veteránů. Ostatně první dva tituly s tímto zaměřením jsou již k dostání. Doufáme, že nám i nadále zachováte přízeň a paměti, které máme pro vydání připraveny, Vás zaujmou stejně, jako ty které jsme Vám již představili. Za Vaši přízeň předem děkujeme!

Michal Rak
Vedoucí Edice pamětí ČsOL

ČÁST TŘETÍ
OBČAN SLOUŽÍ BUDOVÁNÍ ARMÁDY
(2. DÍL)

MÉ PLÁNY DO ŽIVOTA A JAK TO DOPADLO

Po příměří s Maďary pokládal jsem svoji vojenskou službu za skončenou. Můj ročník byl demobilisován a s poukazem na splnění občanské povinnosti žádal jsem presidenta o propuštění. Věděl ode mne o tom, že jedním s přáteli v Českých Budějovicích o zřízení tužkárny. Nesouhlasil, a když jsem mu, odvolávaje se na úspěšně pokračující organizaci vojska, svoji žádost opětoval, zdvihl varovně své dva prsty a nevrle prohlásil: „Zůstanete sloužit, je to důležitější než dělání bleštitů!“ Spoléhal jsem na to, že až projde poslední termín k aktivování záložních důstojníků, který jsem sám vyprovokoval, a nedal se aktivovati, že přeci jenom dostanu se do civilu. Ale prezident jako ústavní nejvyšší velitel měl právo dáti komukoliv rozkaz k vojenské službě a já cítil povinnost nejen jeho rozkazy, ale i přání plniti. Jako již tolikrát v životě, při vstupu do Družiny, při rozvědkách, v bojích, posláních všeho druhu ozvalo se někde v hloubi mozku to rozkazující: „JDI!“ Tak jsem nakonec sloužil v hodnosti ministra národní obrany jako záložník. President stočil kormidlo mé životní lodi k jiným přístavům.

Po mém návratu vyprávěl jsem přátelům v Českých Budějovicích o svých desetiletých zkušenostech z ciziny, o vyhlídkách tužkařského průmyslu, kdy při tehdejšímu bojkotu německého zboží České Budějovice měly po mém soudu při dobrém využitkování jedinečné konjunktury naději státi se českým Norimberkem, dosud světovým centrem tohoto průmyslu. Přátelům se myšlenka líbila a získali mne pro její uskutečnění. Spoléhaje na to, že budu v brzké době volný, dal jsem se s nimi do práce. Za podpory prvotřídního peněžního ústavu Česko-Budějovické záložny začalo se jednati s tužkárnami Národním podnikem a Hardtmuthem. Jednání s oběma byla bezúspěšná. U české firmy byli to lidé malicherní a konečně jich továrna byla malá; za to u Hardtmuthů byla dlouho naděje na úspěch. Majitelé byli si dobře vědomi svých hříchů na národě. Firma byla za války jihočeskou centrálou udavačství a měli na svědomí mnoho slz, ba i krve svých obětí.

Hraběnka Lamezan,¹ hlavní majitelka, kladla jako podmínku možnost přeložení výroby do Vídně a Spojených států s právem používatí světoznámé značky Koh-i-noor; ovšem bez Made in Czechoslovakia. Jednání zúmyslně protahovali, až zasáhly i politické vlivy německé, bral se na ně stále větší ohled. Poukazovali na to, že firma odvádí státu ze svého exportu cenné cizí devisy, které bychom ovšem my Češi odváděli daleko poctivěji. Na to se nemyslelo, hlavní věcí byl „Schonzeit“² Němcům, jichž industrii se přímo nadbíhalo. Nakonec z toho nic nebylo než ztráta drahocenného času a propasení konjunkturálních možností. To také chtěli a měli na mysli.

Záložna spolupracující s Obchodní bankou v Celetné ulici měla k dispozici volný tovární objekt na Rudolfovske silnici, který se hodil pro naše účely.

Tak vznikla myšlenka založení akciové tužkárny Grafo. Ve stálém přesvědčení, že již během nejbližších měsíců budu moci ujeti se jejího řízení, upsala má žena značný díl kapitálu, který si opatřila hypotékou na domě a směnečným úvěrem. Záložna i banka díky mému přátelskému poměru k rozhodujícím činitelům poskytl peníze na investice a provozní úvěr. Tak jsem po své práci strávil řadu nocí nad plány, objednávkami strojů a surovin, sestavováním ceníků a obchodní korespondencí všeho druhu. Nelitoval jsem těch hodin, byly pro mne vyprahnutím z práce, která mne stále více a více znechucovala. Cítil jsem již vůni cedru, barev, slyšel šum strojů této krásné industrie. Byl to můj zamilovaný koníček. Největšími pomocníky byli mně staří přátelé Čeněk Král po stránce obchodní a Karel Popílek po technické. Díky jim adaptace budovy montáž strojů šla slibně dopředu a ku zahájení výroby přihlásili se nám též z obou tužkáren zapracované síly, dělníci i dělnice, staré známosti z dob rušného života utlačované české většiny města. Reklamou do světa vytrubované „tajemství“ Koh-i-noorek, že paní hraběnka sama váží a míchá směsi, mi již dávno nebylo záhadou. S porozuměním

¹ Mathilde Lamezan-Salins (1864–1947) byla druhorozená dcera majitele tužkárny Franze von Hardtmutha (1832–1896), emancipovaná a energická žena, která se od mládí podílela na chodu společnosti, kde přebírala stále zodpovědnější úkoly. Zнала také recept na výrobu tuhy, kterou sama míchala. Za své zásluhy o propagaci rakousko-uherského průmyslu, zejména na výstavě v Paříži, obdržela roku 1901 vysoké vyznamenání Zlatý záslužný kříž s korunou. Roku 1899 se vdala za kapitána generálního štábu Olivera hraběte Lamezan-Salins (1867–1919), který se následně podílel na chodu podniku. Oba manželé byli také velmi aktivní v různých městských spolcích a organizacích.

² Doba hájení.

svých šéfů v cizině pro náklady vyrobil jsem již dávno rovnocenné zboží. Nebylo však ziskově tak výhodné jako běžné zboží, neboť v kalkulaci Hardtmuthově již dávno nebyla odamortisovaná položka mlýnů meloucích grafit až půl roku. Nyní byly mlýny přišerně drahé. To bylo celé výrobní tajemství: nejlepší suroviny, mletí až do zblbnutí, veliký tlak lisů, bezvadné sušení a vypálení. Krásná výprava balení a reklama! S tím vším přišel Hardtmuth dříve než jeho konkurence a svůj náskok si udržel. Měl jsem již v cizině propracované některé druhy zboží, které ani oni neměli, kupříkladu černě pišící a intenzivně modře kopírující Blue Star; touto značkou jakož i značkou Con-que-ror, jež dosáhly rychle velké obliby, proniklo Grafo i na zahraniční trhy, do Anglie, Holandska, jich kolonií, Indie, Ameriky. Žárlivý Hardtmuth vyvolal spor o podobnost značek Koh-i-noor a Con-que-ror. Ministerstvo obchodu rozhodlo v neprospěch Grafa, ačkoliv současně naše firmy, kupříkladu Plzeňský pivovar svou světovou značku v plném znění Urquell v cizině prohrál. Ten se v méně hodnotné kvalitě v cizině klidně vyráběl, u nás byla výroba Con-que-ror zakázána. Inu, jsme národ flagelantů!³

Tím, že jsem se nemohl celé továrně věnovati, ztratili jsme mnoho času se všemi obchodními důsledky: stroje byly dodávány s velkým zpožděním, poptávka po zboží zasycováním trhu jakož i ceny klesaly. Výroba byla hladce spuštěna, beze všeho pokusnictví a výrobních ztrát. Měl jsem v rukou již pěknou smlouvu i připravený byt, ale nakonec na rozkaz presidentův musel jsem sloužiti dál. Vývojem událostí v polovině roku 1920 byl jsem nucen vzdáti se vůbec svých, mně tak milých úmyslů. To je již jiná historie. Grafo muselo si opatřiti nového ředitele, zůstal jsem však s továrnou stále ve spojení a zajížděl jsem tam, kdykoliv jsem jen mohl.

Tak mi zbyly na České Budějovice krásné vzpomínky, vděčnější než na mé rodné město Nymburk. Na tuhé národnostní boje vedené vůdcem českobudějovických Čechů JUDr. Augustem Zátkou, Sokol, Hlahol, Besedu, masopusty, výlety do okolí, kuželky na Staré rychtě, sedánky v kavárně u Folprechtů. Sloužil jsem tam jako jednoroční dobrovolník u 28. pluku.

V roce 1919 byl jsem též ve spojení s bostonským milionářem, textilníkem, Johnem Lawrencem. Seznámil mne s ním americký vyslanec Richard Crane, na jehož vyzvání přijel do Prahy. Chtěl tu založiti velkou holdingovou společnost,

³ Flagelanti byli přívrženci středověkého asketického hnutí, kteří se na veřejnosti bičovali (tzv. sebemrskáči).

přál si, abych se stal jejím ředitelem. Povoloval mi Grafo jako mého zamilovaného koníčka. Jeho nabídka byla víc než lákavá, starý pán mne ale z vojny nepustil. Tak jsem ztratil obě příležitosti. Když jsem pak přece v prosinci 1921 odešel, vlastně „byl odešen“, do civilu za okolností více než osobně trapných, a které popíši v jiné kapitole svého života, dokonale mi to tisk, který kdysi ze mne dělal „bílého slona“ po návratu z války, „osladil“, že prý jsem se „prodal“. Mlčel jsem na tyto sprostoty, nechtěl jsem nikoho zbavovati ilusí o lidech, v něž jsem sám je ztratil.

Hned po převratu v Praze vznikla cizinecká společnost kol všech diplomatických zastoupení. President míval stále mnoho hostů z kruhů mezinárodních, politiků, vědců, umělců. Chtěl, aby do této společnosti, do které by jinak vnikli lidé, kteří mu nebyli po chuti a mohli cizince zkresleně a tendenčně informovat, chodili lidé z jeho blízkého okolí, důstojníci a úředníci. Nejednou býval jsem kol 11. hodiny dopoledne překvapen telefonickým vzkazem, být u presidenta v 1 hodinu odpoledne na déjeuner s paní, kterou šofér honil po celé Praze, než ji našel. Znala perfektně šest řečí, literaturu a umění, což bylo pro takovou společnost nezbytné. To ovšem znamenalo též toalety. Neúřední styk s cizími diplomaty a navazování bližších styků s nimi mělo nesporně velkou cenu a bylo by hloupé to podceňovati. Při nemoci paní prezidentové byla to vlastně paní Hana Benešová, která měla být jaksi duší tohoto života. Ta však byla se svým mužem v Paříži na mírové konferenci, ze které se vrátil až 24. září 1919. Do té doby volky nevolky vše viselo na osobě prezidentové. Šámal sice pamatoval na administrativu tohoto života zřízením úřadu ceremoniáře v prezidentově kanceláři. Stal se jím zkušený, sympatický profesor Dr. Guth-Jarkovský. Měl za úkol uvést dobré, spolehlivé lidi, znající cizí řeči a mravy, diskrétně cizí legace na vše upozorňovati.

Tento život byl velmi nákladný pro důstojníky s jejich mizernými platy. Na to se namyslelo. Ze svého královského platu plukovníka a generála kol 2 000 Kč měsíčně jsem ani nemohl nic dávat na udržování domácnosti. Tu vydržovala moje zámožná žena, a ještě jsem nadělal tolik dluhů, že jsem je splácel 10 let. To ovšem věděly jen dvě pražské záložny, stejně jako to, že po odchodu do civilu byl jsem vlastně na dlažbě a neměl zaměstnání. Páni poslanci, jichž tisk do mne řezal, hráli karty o desetitisícové obnosy a já měl těžkou hlavu, jak dát své soukromé záležitosti do pořádku. Pak mně cynicky vyzývali, braňte se, řežte do Hradu, víte, „panská láska po zajících skáče“. Tak mluvili členové „Pětky“! Naznačovali i možnost mandátu, kdybych se „prodal“. Hnusilo se mi to všechno. Mně, který v nejtěžších dobách dobrovolníkům říkal: „Kdybychom dobyli jen

spravedlivý počet poslanců, jen několik mandátů pro vídeňský parlament, stojí to za to umírat!“ Nyní jsem je poznal.

Mé první manželství bylo bezdětné. Oženil jsem se 22. dubna 1919 na přání své matky; chtěla se, chudák, dočkati vnoučat. Její i moje přání se nesplnilo. Z oken zářila světla, u krbu bylo chladno. Celý ten na venek skvělý společenský život mi byl ničím. Mým ideálem vždy byl klidný rodinný život a práce, která mi byla vším a dávala všechny satisfakce. Ženil jsem se v kostele. „Pokrokový“ tisk mě za to zle pocuchal. Náboženská tolerance totiž platí jenom pro ty, kteří ji žádají pro sebe. Pro ty druhé neplatí. Bydlil jsem 13 let v podnájmu u své tchyně na Smíchově. Žena ve vlastním domě pro ochranu nájemníků nemohla dostat byt, ačkoliv již dva postavili si se státní subvencí domy, ale bydlili dále půl zadarmo a své domy draze pronajímali. Dobrá myšlenka ochrany se občas zneužívala.

Pracoval jsem doma vždy dlouho přes půlnoc, v úřadě nebýval ani čas myslit. Za několik měsíců dostal jsem těžké žaludeční křeče. Desorientoval jsem lékaře, domníváje se, že jsou to dozvuky kdysi mé vleklé nemoci otravy olovem, kterou jsem si opatřil při podceňování nebezpečí práce s octanem olovnatým. Jednou jsem měl tak silný záchvat, že to vypadalo na otravu i jiného původu. Posílali mne, už v civilu, do Karlových Varů, kam jsem jezdíval v prosinci nebo

Svatba Otakara Husáka a Boženy Pickové 22. dubna 1919 (sbírka J. Charfreitaga).

lednu, když jsem měl čas. Pomáhalo to na nějakou dobu, až náhle v roce 1936 byly z toho operace slepého střeva v poslední chvíli. Jsem typem člověka, který potřebuje hodně spáti, a to jsem nemohl po celou dobu svého aktivního života; až v 63 letech, v pensi. V té jsem začal znovu objevovat polozapomenuté poklady literatury.

Vždy jsem býval velkým sportovním fanouškem a chodil, jak jsem jen mohl, na pozoruhodnější zápasy v tenisu a fotbalu, zvláště na „býčí zápasy“ Slavie – Sparta. Jako student a i později hrával jsem backa. Nejraději jsem stával v publiku a statečně spolupůsobil v řevu „surovost, soudce mlha, ven!“. Člověk při tom omládl, jak se mu rozproudila krev. Na svých cestách viděl jsem mnoho velkých zápasů v Anglii, Francii, Itálii, Rakousku, ve Spojených státech severoamerických a i v sovětském Rusku...

Již v roce 1919 seskupila se kolem nezapomenutelného generála Chalupy, „otce, starosty“ a pravodatného myslivce před tváří sv. Huberta, skupina nimrodů, která existuje již čtvrté desetiletí. Přezvala se na Milovickou loveckou společnost dle revíru Milovického vojenského tábora, který spravoval vrchní lesní Bartoň. Byl jsem od počátku jejím členem a strávil v družném kroužku překrásné dny v přírodě a na posledních lečích, jaké vychutnávají jen opravdoví milovníci přírody a nefalšovaného, mužného přátelství. Milovické hony slynuly vzorným pořádkem a nedošlo na nich nikdy k žádným úrazům. Za honce rádi chodili vojáci z blízkého tábora za zábavou a nějakým kapesným s buřty a cigaretami; proto celý hon se odehrával vždy jako příjemné vojenské cvičení. Často dávali členové i hosté milovickým honům přednost před mnohem většími hony v Židlochovicích a na Slovensku, padly-li na stejný den. Vzácní hosté, jako generál Weygand,⁴ rumunský král Karol se synem Michalem a ti lovům rozuměli, neskrblili nikdy chválou. Zábavou pro Bohy bylo, když v povznesené náladě Kramář zpíval

⁴ Maxime Weygand (1867–1965) byl francouzský generál. Během první světové války sloužil u štábu gen. Focheho, při podepsání příměří v Compiègne přečetl německé straně jeho podmínky. V roce 1920 působil u polské armády během bojů s Rudou armádou, vůbec si ale neporozuměl s polskými důstojníky a záhy se vrátil domů. Následně působil v Sýrii a Libanonu, v letech 1930–1931 byl náčelníkem štábu francouzské armády a poté až do odchodu do důchodu v roce 1935 byl inspektorem armády. Znovu byl povolán do služby v srpnu 1939 a po německém útoku v květnu 1940 převzal obranu země. Záhy se ale stal zastáncem uzavření příměří, přičemž se stal ministrem obrany. Po válce byl krátce vězněn za kolaboraci.

německému ministru Spinovi⁵ buršácké písně a ten mu odpovídal prastarými písněmi českých studentů.

Ve věčných lovištích již loví slavný chirurg Dr. Rudolf Jedlička, generálové Čeček a Chalupa, inspirátor všeho veselí, Dr. Kramář, v koncentráku zahynulý Dr. Šámal a popravený redaktor Šmoranc, policejní prezident Bienert, Dr. Preiss, vrchní lovčí Bartoň. My zbylí, Dr. Michal Jedlička, generálové Fajfr, Dvořák, Weinerek, Syrový, plukovník Kvapil, vzpomínáme jich slavně při každé příležitosti a všech veselých kousků, které jsme si navzájem vyváděli.

---

⁵ Franz Spina (1868–1938) byl český publicista a politik německé národnosti. V letech 1926–1938 zastával postupně tři ministerské posty.

LEGIE V RUSKU, NA SIBIŘI A DOMA. MASARYK A ŠTEFÁNIK V RUSKU

Odejel jsem z Ruska několik dní před sv. Václavem v roce 1917. Jak jsem již psal v kapitole o odjezdu mého transportu do Francie, nebyl jsem tedy více očitým svědkem událostí, které se tam pak sběhly. Mohu však spoléhat na pravdivost jich líčení mými starými kamarády, kteří mně také psali. V dopisech z roku 1918 mi vyčítali, dokonce i Pavlů, který mne nikdy neměl rád, že se stala chyba, že jsem odejel, že měl být poslán někdo jiný. A jak se o to starali u starého pána, abych právě já zmizel z Ruska první a už jim tam nepřekážel! Snad bych býval pomohl v té zamotané situaci a docílil jiných úspěchů než oni u francouzských důstojníků, kteří tam u nich byli. Štefánek přijel už pozdě. Snad bez domýšlivosti mohu říci to, co říkají jiní, že francouzská legie by se bývala sotva stala tak vynikajícím a úspěšným tělesem, kdybych býval mnohokrát nezachránil situaci tím, že se podařilo udržeti demokratické zřízení, bratrství všech dobrovolníků, v rámci pravidelné armády francouzské. Více proti názorům Dr. Beneše než samotných francouzských důstojníků.

Snad jsem uměl lépe než jiní, srozumitelněji, mluvit k vojákům, tlumočit jich city, „vlézt“ jim do duše a uhodit na správný tón jich srdcí. Hájiti přede všemi jich způsob, jakým chtěli osvoboditi svůj národ. Ve všech dobách lidských dějin šli do válek, a zvláště revolucí, dobrovolníci. Spartakus vedl vzpouru římských otroků, války křížácké byly v podstatě též vedeny fanatiky dobrovolníky, jako války husitské a revoluční boje vedené Cromwellem v Anglii. Dobrovolnictví vtiskne každému takovému vojsku své zvláštní charakteristické znaky. Tak kupříkladu Napoleonovi v italském tažení nijak nepřekáželo, že jeho armáda sansculotů⁶ si tykala. Důstojníci polských legií prvé světové války zřekli se části svých platů.

---

⁶ Souhrnný název pro chudé obyvatele měst za Velké francouzské revoluce.

Bylo to pouto solidárnosti; vyšší čin znamenal větší zodpovědnost a povinnost. Užívali symbolicky starých uniforem jako souvislosti s minulostí, jejich příkladné vlastenectví bylo bezmezné. V počátku první světové války anglická armáda skládala se v drtivé většině z dobrovolníků. Dějiny nikdy nepoznaly tak velikou, více jak milionovou armádu dobrovolníků.

Ti z našinců, kteří byli přesvědčeni, že o osvobození nedá se jen mluvit nebo psát, šli dobrovolně do vojska jako věčná bystřina demokracie různých názorů. V tom byla jeho síla i slabost. Vědomě byli ilusionisty jako prvotní křesťané a dá se tvrdit i to, že v mnohém byli inkarnací dávno zpráchnivělých bojovníků-dobrovolníků.

Největší část našeho vojska, ruské legie, z níž se zrodila francouzská i italská, skončila první díl své epopoje prakticky vítěznou bitvou u Zborova. Pak přišlo období, kdy se schylovalo k občanské válce, až konečně propukla. Do té jsme se naprosto nechtěli zaplést, což znamenalo odejeti z Ruska a pokračovat v boji na francouzské frontě. To se podařilo jen mně a ještě jednomu menšímu transportu. Ostatní ztroskotali. Je o tom již napsána celá literatura, více méně románová. Pokusím se napsat v následujících řádcích své mínění o těchto tragických dobách našich dobrovolníků, jako kritik znající vedoucí osoby dramatu, prostředí, v němž žili, a ideály, za které bojovali.

Dopisy ze Sibíře z roku 1918 se mi bohužel ztratily s mými skromnými zavazadly v Cognacu. Mám ale před sebou originály dopisů kamarádů ze Sibíře z let 1919 a 1920, které budu ve výtahu citovat v konci této kapitoly. V nich se obrazí nefalšovaná, nezkrášená pravda o duchu a náladě našich na Sibíři.

Pro naše hnutí bylo rozhodujícím štěstím, že v hodině dvanácté, v době největší tísně přijel do Ruska Masaryk. Po revoluci tam mohl, dříve ne. Těsně před jeho odjezdem vrátil se odtud Štefánik a informoval jej. Odejel na anglický pas jako profesor Marsden přes Švédsko. Ve Stockholmu, kde se právě připravovala konference Internacionály, očekával jej Pavlů. 16. května 1917 byl již v Petrohradě, krátce po příjezdu Lenina, který tam přijel 4. dubna.

Masaryk se bál ruské revoluce pro její válečné důsledky pro spojence. Věděl však a vždy tvrdil, že carské Rusko o demokracii a svobodu nikdy nestálo a proto telegrafoval 18. března Miljukovu své uspokojení nad odstraněním cara. I tak Rusko rád neměl. Správněji řečeno jako střízlivý myslitel a politik mu nedůvěřoval. Věděl o tůních v povaze vždy trpícího lidu, který je naplňoval vlastní krví pod Varjagy, Tatary, Mongoly, cary, ve všech válkách evropských a jistě i dříve